

DE

LACHRYMIS
CHRISTI

QVAM

AVSPICE CHRISTO

PRÆSIDE

IOACHIMO HILDEBRANDO

SS. THEOL. DOCT. EIVSQUE PROF.

ORDINARIO

IN ILLVSTRI ACAD. IVLIA

DIE XXIV. AUGUSTI

Publice ventilandam proponit

IACOBVS KVDERLINGIVS

Respond:

HELMESTADT,

Typis HENNINGI MULLERI Acad. Typ.

ANNO clj lxxi.

DISERTATIO THEOLOGICA

DE

JACOBI

CHRISTI

IN

AVSTRIE CHRISTO

PRELUDIO

IOHANNIS

DE THEOLOGIA DOCT. EVANG. PROE

ORDINARIO

IN UNIVERSITATE NOB. VIENNAE

MDCCXXII AUGUSTI

AVSTRIE

JACOBUS KADRELIUS

AVSTRIE

AVSTRIE

IN AVSTRIE

AVSTRIE

1111

THESIS I.

DE saluberrimis piaque mediatione dignissimis LACHRYMIS JESU CHRISTI amantissimi Salvatoris nostri acturo. de LACHRYMIS in genere præmittere nonnulla convenit. Græci Lachrymas δάκρυα h.e. Actu stillantes cerebri guttas famosiori vocis acceptione appellant, quas aliis quoque nominibus denotare consueverunt.

II. Et κλαυθμός quidem & θρήνη & frequenter idem quod δάκρυα notant, quamvis interdum sit in significato diversitas. κλαυθμός enim cum vociferatione emissos ploratus, sæpe non connotatis lacrymarum stillidiis indicat. Quare in inferno, ubi *igneas* futuras *lachrymas* S. Macarius dixit, Salvator κλαυθμόν καὶ βρυχμόν τῶν ὀδοντῶν planctum ac miserrimos ejulatus fore asserit. θρήνη vero & ipsa δάκρυα lachrymabilem unâ querelam carmine conceptam, vel tristem quamcunque elegiam solent exprimere, quam ob causam eadem vox lugubri Ieremiæ carmini, quo tristibus Hierosolymorum fatis parentavit, imposita legitur.

III. Hæbræi lachrymas voce *תַּוְוָה* significant, quæ madentem lachrymam, seu madidum humorem oculis effluentem denotat. Est enim à R. *תַּוְוָה* præ dolore & summa tristitia lachrymarum rivus oculis educere. Græci ab hoc verbo suum ὀμιάζω ploro & inversa radice *μοδαίω*

rigo humectō deducunt, sicut eruditè Clariss. Avena-
rius Lexic. Hebr. sub hac vōce observat,

IV. Respondet מַיְמָה appositè Latinis *Lacrymis*,
quamvis ea vox non semper humanis solò fletibus
attribuatur, sed de quovis alio liquore usurperur. Sa-
nè defluentem ex myrrhâ arbore liquorem Ovidius
in *Metam.* lachrymas vocat: Myrrha enim ob turpis-
simum patris incestum in sui nominis arborem mutata
Adonidem filium enixa continuis facinus suum piasse fle-
tibus fertur.

*Et quanquam amisit veteres cum corpore sensus,
FLET tamen & repida manant ex arbore gutta
Est honor & LACRYMIS stillataque cortice Myrrha
Nomen herile tenet nulloque racebitur ævo.*

V. Ad Myrrhæ mentionem obitur notare liceat,
ejus laudatissimum unguentum, quod à putredine cor-
pora conservat, provenire in Troglodyticâ Æthiopiæ re-
gione, sub Ægypto, itemque in Arabia Felice ex Myrrhâ,
(non arbusculâ, ut habent Lexica) sed procera & spinosa
arbore docente J. Camerario *Embl. Herb. II.* Desudat
hinc quoddam *gummi*, seu *lachryma*, quam itidem myr-
rham dicunt, eaq; vel spontè profluit ventis vehementius
spirantibus, vel inciso cortice elici solet, quarum illa
prima dicitur atque optima censetur. Hanc secundam
sed minus esse bonam tradit Nicol. de Lyra ad exod. xxx,
13. Porro ex hoc gummi cum recentius præsertim pin-
gue admodum & succosum sit, unguenti seu olei ge-
nus exprimitur, quod Latinis *Gutta* dicitur, Ovidio *Myr-
rha Lachryma*.

VI. Porro non tantum Latinorum *Lachrymæ*, sed
& Hæbreorum מַיְמָה per Methaphorum aliquando *mustum*
& *oleum* significant, vel ut Avenarius reddit l. d. humo-
rem

rem naturalem s. liquorem, qui defluit de uvis, oleo
& omnibus quæ guttatim destillant. Cæterum cum la-
chrymas præcipue piorum ingens dolor & animi angor
attemperet, Scriptura S. easdem creberrimè per Metony-
miam pro calamitatibus & afflictionibus usurpat. Hinc
lachrymas suas sibi in cibum fuisse die ac nocte, Rex Pro-
pheta conqueritur, Psal. xlii, 4. *Cibastinos pane lachryma-
rum & potasti nos lachrymis copiosis*, i. e. maximas afflictiones,
& inde profectos mœrores ac dolores nobis cumulasti.
Dicit autem afflictos cibari & potari lachrymis, quia cum
genis defluunt, sæpe cibo ac potui miscentur, aut quod
fletibus indulgentes ciborum appetitu non valde capi-
antur, ut aperte colligitur ex Psal. cii, 9, *Cinerem tan-
quam panem manduco*, & poculum meum cum fletu misceo.
& v. 5. *Percussum est & sicut fœnum exaruit cor meum adeò,
ut oblitus sim comedere panem meum*. Eodem plane loquen-
di tropo dicitur Deus ab homine lachrymis amovere. Psal.
cxvi. cum dolore & miseris eripit. Hinc Apoc. vii, 17.
c. xxi, 14. *Deus piorum oculis lachrymas omnes absterget*.

VII. Quando verò jucundissimus lachrymarum fructus
& compensatio pro exantlatis miseris promittitur, *inla-
chrymis seminantes cum exultatione messuri* dicuntur Psal.
cxxxvi. 6. ex quo paternam Dei providentiam & in adversis
assistentiam certamque futuram liberationem prospicias.
In utrem Deus colligere piorum lachrymas fertur Psalm. lvi.
Collige in utrem tuum lachrymas meas. Uter vino ac potui
feruendo ex corio confectum erat vasculum. Mysticè
ergo Deus lachrymas piorum colligit, ut nectari istud vel
hunc potum SS. Angelis, qui iisdem suo quodam modo
delectantur, præbeat, aut in piorum dulcis lætitiæ vinum
commutet. Hinc Psal. xci, 15. seq. Deus promittit: *Ego
cum ipso sum in tribulatione; eripiam eum & glorificabo eum*

A 2

Longis

Longitudinē dierum replebo eum ; & ostendam ei salutare meum. Aliquando cum lachrymis fufas preces & que-
stus significat. Hinc respondere lachrymis piorum dicitur
Pfal. xxxix, 13. *Exaudi orationem meam Domine , & pre-
cationem meam auribus percipe ; ad lachrymas meas ne files.*
Pariter Regi Ezechie Dominus nunciat : *Vide lachrymas
tuas, quas inter preces & suspiria ad parietem conversus
largiter egresserat* Es. xxxix, 5. Præter has in SS. obvias
lachrymarum significationes alibi celebrantur lachrymæ
cervi, humor in oculo cervi concrefcens , quem Medici
suos in usus conferre norunt.

II. X. Extra rropum lachrymæ denotant excremen-
tum cerebriaqueum, quod excoctione cerebri in oculo-
rum glandulas detruditur , & ex iis per constrictionem
foras propellitur.

IX. Quod ut melius intelligatur , sciendum, ex-
coctione cerebri duo Excrementorum genera produci, al-
terum tenue, crassius alterum. Crassum est vel magis vel
minus tale. Posterius per nares & palatum excernitur
prius ad aures ablegatur. Tenue est vel vapor vel humor,
Vapor per cranii suturas prudentissimè à natura forma-
tas exit. Hinc quibus exformationis vitio futuræ defunt,
continuum capitis dolorem patiuntur. Sed lachrymæ
dicuntur humor, qui ut dixi in oculorum glandulas per-
que earum constrictionem foras emittitur.

X. Causæ, quæ easdem propellunt, variæ sunt. Po-
tissimum tamen mens luctu gravis in lachrymas resolvi-
tur Si Stoicis credimus , λύπη dicitur q. λύση quod sit
animi quædam dissipatio & quod oculos solvat in lachry-
mas. Certè conjuncta sunt λύπειν & δακρύειν tristari
& lachrymas fundere, unde Ethymologus scribit, dictam
λυπην, ὅτι τὸ λύειν εἰς δάκρυα τὴν ἄψαν. Boetius in me-
troi,

tro r. iib. r. de Conf. Phil. eundem lachrymarum fontem
nos versibus his docet:

*Carmina qui quondam studio florente peregi
Flebilis heu mæstos cogor inire modos.
Ecce, mihi lacera diētant scribenda Camæna
Et veris elegi fletibus ora rigant.*

Et in Octavia Seneca Tragicus:

— *Scindit vestes
Augusta suas, laceratque comas
Rigat & mæstis fletibus ora.*

Unde in Sacris quoque literis pro ipsis rebus adversis lachrymas frequenter positas legimus v. g. *Eripuisti Deum de morte animam meam, oculos meos de lachrymis.* Vid. th. vi. In funerum deductionibus ac publicis calamitatibus partim ex more adhibitæ sunt, partim sponte sua prodierunt: collectæ enim in cerebro & cordis mœrore tristitiæ nubes per largos hos quasi oculorum imbres resolvuntur; quæ quidem Lachrymarum causa per se atque princeps merito judicatur, cum luctus ultimò suis sedibus ex oculorum angulis eas expellat, & ad ipsas etiam generandas haud parum conferat momenti.

XI. Cernimus quidem etiam gaudentibus oboriri jucundos fletus, quales non uno loco sacre codex describit. Patriarcha cum à fratris Esavi ira profugus Rahelem Anunculi sui filiam primùm intueretur, eandem amplexus præ gaudio flevit Gen. xxix, ii. post elapsos deinde plures annos ingratiâ cum fratre rediens, sibi invicem alter in alterius complexu lachrymas gaudii propinarunt Gen. xxxiii, 4. simile gaudium copiosissimas Josepho Ægypti Præsidi ex aspectu fratrum suorum. Gen. xlv, 2 & Benjamini Gen. xlii, 30. postremo etiam decrepiti, longisque annis non visi patris lachrymas extorsit.

XI. Nec

XII. Nec raro externis à causis ac ex spiramentis radicum amarum sinapis, fumi, aliorum similia lacrymæ provocantur. Ast hæc non tam lacrymas directè vel moraliter ut hic de iis loquimur causant quàm perfectè jam factas, & exitui propinquas quasi produnt. Gaudia inopinata, pia plerumque longus mœror aut diuturnior tristitia præcessit, ab eadem attemperatas per accidens proferunt, quas per se nunquam intenderunt. De externis oculum contractantibus idem ferè est iudicium. Certè ut irrisus rem insuetam cum jucunditate admirabilem excipit, ita contrarius ei fletus merito tristitiæ defertur.

XIII. Constat porro soli homini convenire fletum, quod ei soli risus sit proprius: contrariorum vero commune est subiectum. Bruta densiori quam homo cute vestita parva sentiunt incommoda, & licet sentiant aliquando, clamore potius, quàm lacrymis dolorem produnt. Quare verò homini lacrymæ imprimis conveniunt, ejus rei rationem haud ineptam eamque è corporis humani constitutione petitam (non jam loquor de facultate flendi, quæ est animæ rationalis proprietas æquè acrisibilitas, sed de lacrymis ipsis) reddit Iulius Cæsar Placentinus, tr. de Lachr. cxii. Censeo, inquit, solum hominem flere, quod inter omnia animalia cerebrum adeptus sit corporis sui magnitudine amplissimum duplaque quantitate bovm cerebrum excedens. Illud itaque si tam vastum sit, si tantam amplitudinem auctum, quis statim non judicet, indigere hoc pluri alimento? neque sibi exiguam illam quantitatem, quæ ceterorum animalium cerebri alioquin potuisset sufficere, in hoc idoneum esse ad tantam molem nutriendam? Si magnum vastumque sit cerebrum hominis, & majori indigeat alimento, colligere hinc facile

cile est, pro tanta tamque copiosa coctione plurima etiam excrementorum genera superesse, quibus natura sapientissimè suum locum destinavit. Glandulas ^{quas} æquas, etsi in aliorum etiam animantium oculis reperias, tamen ad exiguam humilitatem pro oculo ob nimium motum æstuante refocillando eas factas constat.

XIV. Videntur quidem bruta quoque animantia flere, & crocodilus antequam hominem devoret, lachrymari fertur, sed *videntur & dicuntur* solummodo flere revera nec flent nec lachrymantur. Ut enim animantia bruta voce ac gestibus lætitiā declarantibus ridere videntur, vere autem non rident: sic & quoties ululatu dolorem manifestant, lachrymari vulgo putantur. Nec porro quilibet humor oculo emissus lachryma est; Instar est lachrymæ, lachryma vera semper non est. Soli enim homini propriæ sunt lachrymæ, reliquis animantibus abusive aut per tropum vel κατ' ἀναλογίαν solum competunt.

XV. An vero & ter benedicto Servatori nostro lachrymæ verè ac formaliter competant, non sine controversia olim quæsitum fuit. Veterum nonnulli, inter quos Hilarius, contenderunt, Humanam naturam in Christo propter personalem cum Verbo Unionem, nullis passionibus fuisse obnoxiam: imò multis etiam aliis cætera doctis viris visum fuit indignum, Personam Filii Dei ἀδημονεῖν, & tanta consternatione conflictare, ut Angelo confortante indigeat, idque maxime ob eam causam, quod Arriani hoc argumento Divinam naturam Christo detraherent; quod ut eliderent Patres, lachrymas Christo Domino nostro quidam non concesserunt.

XVI. Verum uti Filius Dei humanam nostram naturam integram, cum omnibus proprietatibus, essentialibus,

B

libus,

libus, tam constitutivis, quam consecutivis, assumit; ita & flendi potentiam, unde sunt lachrymæ, ipsi competere tam certum est, ut neganti, aut ab ejus persona eam removenti ipsam humanitatem necesse sit evertere; cum cui lachrymandi, eidem & ridendi (quæ hominis solius propria est) potestas desit, adeoque nec sit homo.

XVII. Nos scripturæ sacræ certissimo fundamento innixi, Christum vere flere potuisse & revera flevisse negandum non censemus, imò nusquam fere magis pietatem ejus demiramur: Minus enim contulisset nobis nisi & nostrum suscepisset affectum Preclara hæc dicitur verba S. Augustini lib. xiv, de C. D. C. IX. *Neque enim, inquit, in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus falsus erat humanus affectus. Ille hos motus certæ dispensationis gratia, ita cum voluit, suscepit animo humano, uti cum voluit, factus est homo.*

XIIX. Sacra certe Scriptura, sicuti Φυσικά illa καὶ ἀδιάβλητα πάθη, naturales & irreprehensibiles passiones, (ut vocantur ab Evagrio lib. iv. cap. xxxix,) videlicet: **TURBARI SPIRITU** Joh. xiii, 21. **CONTRISTARI** Matth. xxvi, 18. **EXULTARE** Luc. x, 21. **GAVDERE** Joh. xi, 16. a parte Salvatoris nostro tribuit: sic & diversis temporibus lachrymas eum sudasse affirmat. Homo quippe Christus factus est ita, ut præter peccatū humani nihil, tempore exinanitionis ab ipso fuerit alienum; præcipue cum & omnium humanarum calamitatum tristissimam crucem & morem non declinaverit. κλίνας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν παρέδοκε τὸ πνεῦμα Joh. xix, 30.

XIX. Quamvis autem de fufis Christi lachrimis testante Scriptura res certissima sit; quoties tamen dolore correptus eas emisit, inter Ecclesiæ Doctores haud

conve-

convenit. HolKot. Lect. xxcix. in lib. Sap. Christum se-
 prius flevisse asserit: 1. in natiuitate, quando primam vocem
 emisit plorans. Sap. VII, 3. 2. In circumcissione ex dolore, quod
 probare conatur ex Heb. II, 17. 3. In Hierosolymæ civitatis
 compassione Luc. XIX, 41. 4. In Lazari resuscitatione: quam-
 vis hæc illis priores fusæ sint Iohan. XI, 25. 5. In Iudæ pro-
 ditione, quod colligit ex Ioh. XIII, 21. ubi dicitur: *Quod*
cum dixisset Iesus, turbatus est spiritus & protestatus est & di-
xit: Amen, amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me.
 Hanc animi perturbationem fletus expertem non fuisse
 arbitratur. 6. In hortu, cum oraret & sanguinem sudaret.
 Luc. xxii. 44. Hic enim (ajunt) Christus toto plorabat corpo-
 re, ita ut undique prorumperent lacrymæ eaque san-
 guineæ 7. In ara crucis quod Heb. v, 7. Apostolus innuit.
 Alii Quatuor solummodo vicibus Salvatorem, flevisse, col-
 ligunt, & 1. quidem statim in ipso natali, quod & Sanctæ
 Ecclesiæ hymnus confirmare videtur, his verbis: VA-
 GIT INFANS INTER ARCTA CONDITUS PRÆ-
 SEPIA Secundo lacrimas fudisse dicunt, cum Lazarum è
 sepulchro resuscitaret. Tercias aspectis Hierosolymis. Quar-
 tas autem in ara crucis, ex oculis patientis largiter ebullisse.
 Et ne probabilitate destituatur ea assertio, addunt, signi-
 ficatum hoc fuisse quatuor nobilissimis Paradisi flumi-
 nibus. Quatuor enim de Paradiso Cordis Christi prodierunt flu-
 mina, quæ totam Ecclesiam irrigarunt, eamq; à sordibus pec-
 cati abluerunt, contraque minutas concupiscentiæ flammæ eam
 refrigerarunt.

XXX. Verum enim verò quamvis neutra senten-
 tia impia sit, vel hæretica nec de Christo homine aliquid
 humani, demto peccato, alienum statuatur; præsertim cum
 & Propheta cum omnes infirmitates & passiones nostras
 in se suscepisse, ac tulisse confirmet, Ies. LIII, 5. imo posse.

nior planiora Scripturæ S. vestigia legens, probabiliter quartum Christi lachrymarum tempus in nativitatem conferat; nisi forte vagitum infantis nomine lachrymarum indignum censeas, cum infantes propriè non flere, sed vagire dicantur, nihilominus tamen hæ passiones humanæ in actu secundo Salvatore nostro, *non ex inevitabili necessitate nature, quam prohibere nullo modo potuisset, convenerunt*, sed ab ipso libere quoties placuit vel officij ratio, & Aeterni Patris voluntas efflagitavit sunt assumptæ. Nos enim, ait Augustinus, lib. xiv. de C. D. cap. ix. *illas affectiones habemus ex humane conditionis infirmitate; non autem ita Dominus Jesus, cujus & infirmitas fuit ex potestate, & cum voluit, certa dispensationis gratia eas suscepit, ut cum voluit, factus est homo.* Cum porro scriptura tacente nemini quicquam asserere temere in Sacris liceat, tutius est, cum clarissima scripturarum litera hic nos informet, tria lachrymarum Christi tempora dicere, Primum in resuscitatione Lazari, Alterum in regio Salvatoris in sanctam urbem ingressu, Tertium in ara crucis, dum preces & supplicationes cum magnis clamoribus & lacrymis obtulit. Heb. v, 7.

XXI. Hæ distinctis temporibus ac locis fusc Christi lachrymæ considecrationem stylumque nostrum subibunt. Primas à Salvatore ad Lazari tumulum scriptura emissas ait: sic enim omnibus & dictionis & rerum majestate sublimior, indeque merito Aquila dictus Johannes Cap. xi, 32, 33, 34. *Maria, inquit, cum venisset, ubi erat Jesus (erat autem adhuc extra castellum) videns eum, cecidit ad pedes ejus & dixit ei: Domine si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Iesus ergo, ut vidit eam plorantem & judeos, qui venerant cum ea, complorantes infremuit spiritu, & turbavit se ipsum & dixit: Vbi posuistis illum? Dicunt ei: Domine ven-*

ne ven-

ne veni & vide. ET LACRYMATVS EST IESVS.
Dixerunt ergo Iudaei: Ecce, quomodo amavit eum!

XXII. Causas ad hunc fletum impellentes non obscure ex Evangelistæ verbis tres collegimus: indignationem, Commiserationem seu Luctum, & Amorem, qui affectus potissimum ceteris mortalium lachrymas consueverunt. Et indignatio quidem, tametsi rarius in viris per lachrymas exire soleat, in mulieribus tamen frequenter nec in viris omnino nullis fletum provocat, potissimum autem alijs affectibus, lachrymarum productivis conjuncta fortius easdem propellit. Fuisse autem Dominum ad Lazari tumulum indignatum apertissimè testatur Evangelista: *Iesus, inquit, ubi vidit eam (Mariam) plorantem,*
**INFREMUIT SPIRITV ET TURBAVIT SEIP-
SVM.** Non turbabatur, aut percellabatur, ab iracundia, **SED TURBAVIT SEIPSVM.** Licet enim omnes humanos affectus suscepisset in naturæ assumptæ veritate sine tamen peccato aut vitio, seu defectu omnes: quare non rapitur affectibus, aut extra se fertur, sed pro re nata intra se volens, eosdem extra se ostendit. Præclare hanc rem D. Aegidius Hunnius comm. in h. l. explanat: *Scribit Iohannes, inquit, Iesum infremuisse spiritu, & se ipsum turbasse, i. e. non obscuris indicis quandam commotionem animi declarasse, & serio indignatum esse adversus illum generis humani hostem diabolum, cuius invidia mors in orbem esset introducta ut sine discrimine, & promiscuis plane funeribus, non tantum malos, sed optimos quosque abripiat, cuius tristissima sortis recordatione serio irascitur dominus, quasi minas Satana & mortis intentans.* **NON ENIM CARVIT AFFECTIBVS HVMANTIS CHRISTVS, TAMETSI A LABE PECCATI EVERINT REPVRGATI** quem admodum hic fremitur **NON CVM ANIMI PRAECIPITATIONE aut effraus impetu con-**

B. 3.

unctus,

*junctus, sed DEBITA TRANQVILLITATE ET PLACIDA
MODERATIONE TEMPERATVS FVIT.*

XXIII. Misertus Servator noster h. l. est tum totius hu-
mani generis; tum plorantium defuncti sororum & ju-
daeorum ad consolandas eas praesentium & collachry-
mantium. Erat solenne judaëis, non modo ante-
quam humaretur defunctus, vigiliis adesse tristantium,
horumque luctibus verba dictare consolantia (quod haud
obscurè docent filii Iacobi *ad patris*, amissum filium lu-
gentis *solamen consurgentes* Gen. xxxvii, 35. nec non Iobi
tres cognati, Job. ii, ii. qui per septem dies in pavimen-
to taciti cognato assedisse leguntur) sed solebant etiam
finitis justorum ceremoniis ad lugentes propinqui aut vi-
cini aut quicumque afflictorum misericordia moti ad hos
consolandos divertere. Invat hac de re, oblata occasio-
ne ascribere R. Maimonidis verba ex cap. xiii §. i. seq.
ut citat exquisitissimus Geierus de Luctu Ebr. c. vi. §. 24.
*Postquam sepeliverunt, ait, mortuum, congregantur lugentes
atque stant ad latus sepulchri, cuncti funus comitari circum-
stant, series ante seriem, & nulla series infra numerum dena-
rium, nec etiam lugentes infra hunc numerum. Item: Lu-
gentes stant ad latus consolantes, sigillatim adeunt lugentes,
hoc modo alloquentes: SOLATIVM OBTINGAT
VOBIS COELITVS. postea lugens vadit ad domum
suam, totoque luctus septiduo accedunt ipsum כבוד בני
filij hominum ad consolandum ipsum, veniuntque tam perso-
ne novae (quae antea nondum visitaverant) quam quae fuerunt
ante hac. Ejusmodi solantiam multitudo teste Evan-
gelista d. l. quae collugeret, apud Mariam & Martham,
veniente in Berhaniam domino adfuit, eisque collachry-
matus est Dominus, quippe qui & hominum malis unà affi-
citur*

atur, Heb. iv, 15. Et omnes olim absterget de plorantiam genit
lachrymas. Apoc. vii, ult. Es. xxv, 8.

XXIV. Primas autem in hoc lachrymarum elu-
vio partes Amor habet; sic enim & Iudæorum nonnulli
Servatoris fletum interpretantur: *Ecce*, ajunt, *quomodo ama-
vit eum!* Nec falso; Charum enim Dominus ob pietatem &
charitatis officia, quæ sibi & discipulis præstiterat, habuit,
ideoque frequenter apud eum diverterat: præcipue vero
ob susceptam Evangelii salvificam fidem eum magni fe-
cerat, hinc aperte amicum nominat. *Lazarus amicus vo-
ster dormit* Joh. xi, eod. Ejus ergo, quem tantopere ama-
bat, obitum lachrymis dolet. Non aberravero forte, si amo-
ris plenas Domini nostri lachrymas typis ex antiquis secu-
lis illustrem: Nam & Iosephi quondam Ægypti Præsidis er-
ga uterinum Benjamin fratrem amor per lachrymas eru-
pit. Genes. xlii, 30. David Jonathanem, quem in
germani fratris, imò in animæ propriæ diligebat loco
(& illi illum contra, qui reciprocus amor est optimus)
multis cum lachrymis amplexus & osculatus est. 1.
Sam. xix, 41. Dei autem filii amore quid ardentius unde
nec mirum largiores illi lachrymarum rivis fluxisse. Si
enim juxta Poëtæ dictum *oi azafor evdanpves eior*, quid
mirum est optimum Dei Filium, cujus præ cordia præ amo-
re filiorum hominum languent, in lachrymas adeò
prorum fuisse?

XXV. Finis lachrymarum Filij Dei, quas ad Lazari
bustum fudit, erat solamen lugentium: plorat enim eo-
rum commiseratione motus, ut pariter luctu suo & plan-
ctu commotum Dominum & calamitate sua seriò ra-
tum intelligerent, deque futuro auxilio spem concipe-
rent firmiorem.

XXVI. Quo præcise tempore fleverit Christus a-
micum

micum à morte reducturus, dictu difficile est. Accidit certe in ultimo Christi itinere Hierosolymitano, quo non tam ad legale pascha celebrandum, quam ad semetipsum Deo Patri suo hostiam pro peccatis hominum offerendū sponte sua migravit, certū fortasse diem nemo assignabit: crediderim tamen secunda ante Domini passionem septimana contigisse. Iudæis, enim audientibus Lazarum Virtute Domini vivum è monumento produsse, eundemq; ante tempus ad necem quærentibus, *Christus aliquos dies in regionem juxta desertum, in oppidulum Ephrem discessit; ibiq; cum discipulis parvam moram traxit, nec aperte amplius, inter Indæos versatus fuit, d. l. 53. 54. Die deinde septimo ante pascha judæorum reversus fuit Bethaniam ibique cum resuscitato Lazaro commoratus* Ioh. xii, 1, Septimus ille dies in X mensis Nisan nostro Aprili fere respondentis incidit. Evangelista enim ex judæorum consuetudine paschatis tempus denominat, qui non secundum Dei præceptum pascha suum à xiv. m. Nisan exorsi sunt: sed ex Majorum tradita dispensatione in sequentis usque diei vesperam oblationem paschalis agni differebant, ne die quinto à Sabbatho, nostro diei jovis respondente agno sacrificato sextum festive feriantur, & succedente postridie ordinario sabbato, duo haberent contigua sabbata, ideoque quoniam xv. die suum judæi pascha comedebant, retrorsum numeranti, sextus ante pascha judæorum dies, in decimam mensis lucem incidit: hora enim ultima xv. lucis Judæorum magni Sabbathi erat initium.

XXVII. Porro hic Christi fletus extra vicum Bethaniam, cum ad Lazari sepulchrum Dominus tenderet, accidit. Hebræorum enim mortui extra mœnia consueverant sepeliri vel IN AGRI SPELUNCA, quale sepulchrū Saræ

sua Abraham ab Ephrone Hethæo mercatus est Gen. xx, 11, 16. penes quam postmodum ipse positus Gen. xxv, 9. Cui deinde Filius Isaac & nepotes adjuncti Gen. xlvii, 30. c. xlix, 26. L. 13 & Jos. xxiv, 32. Sic & peregrini & hospites peculiarem Hierosolymis nanciscebantur agrum sepulturæ Matth. xxvii, 7. Et hæc causa est, quod extra urbem deportati leguntur mortui II. Reg. xiii. Quædam vero sepulchra *IN MONTIBVS AVT COLLIBVS* excisa fuerunt: talia scriptura commemorat Eleazari, qui sepultus est in colle Pinchas filij sui, qui datus fuit ei in monte Ephraim Jos. xxiv, 33. nec non Civium Bethel II. Reg. x xiii, 16. Quin & *HORTI* extra urbem mortuorum nonnulli facti, quamvis principaliter voluptatis ergo soleant instrui. Sane Ioseph egregius Servatoris nostri pollinctor, in horto suo perpetuum mortalitatis suæ monumentum in petra excindi curaverat Matth. xxvii, 60 Denique *SUB PATVLA AC UMBROSA QUERCIV* Debora sepulta legitur Gen. xxxv, 8. quod sepulchrum hodiernum ostendi Adrichomius Theat. T. S. fol. 16. n. 42. refert. Itemque Saulis & filiorum eius ossa sub quercu recondita esse ex I. Sam. xxxi, ult. discimus. Quanquam *NEC INTRA VRBEM AVT VICORVM SEPTA* nullorum sepulchra fuerint. Regi enim *Manasse & Ammoni monumentum in horto, regia contiguo fuit*, II. Reg. xxi, 18, 26. in quo Sanctius illustre aliquod mausoleum, regio cadavere dignum ab ipso Rege adhuc vivo constructum fuisse existimat; quò non immerito referas magni & fidelis Domino Prophetæ Samuelis sepulturam, quem בְּבֵיתוֹ בְּרָמָה in domo sua in Rama conditum, I. Sam. xxi, 1. & Iobi, quem I. Reg. ii, 24. בְּבֵיתוֹ in domo sua sepulchrum legimus. Vbi dubio procul synecdochicè area domui contigua, vel quicumque locus domui cohærens, extra tamen eam situs intelligitur

C

tur

2. rur. In ipsa namque domus area aut tecto vel cella hu-
matis non existimo, cum suo modo judæis immunda
sepulchra divina lege fuerint, siquidem Num. xix, 16. 18.
*Quicumq; ruri inventum occisi vel per se mortui hominis cade-
ver attingisset, septem diebus immundus habebatur, ordina-
rioque ritu & ceremonia purificandus & expiandus erat.*
Quare extra habitaculum, in loco paululum remoto, ne
in sepulchri contrectationem facile inciderent, nec con-
taminarentur, sepeliri curarunt defunctos. Lazari ve-
ro tumulus, cum teste Iohanne d. l. v. 29, fuerit locus, in
quo Christus fleuit, evidens est extra civitatem has Chri-
sti lachrimas fusas. Sed altera Christo flebilis hora in-
stat. Properemus ergo & in hoc etiam fonte sacro & Sal-
vatore & nos ipsos contemplemur.

XXIIIX. Eas à Luca descriptas legimus his verbis:
*καὶ ὡς ἤγγισεν ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπὶ αὐτῇ λέγων Ὅτι εἰ ἔγνωσ
καὶ σὺ ἡ. e. Et ut appropinquavit videns civitatem fleuit super
eam dicens: Quia si scires & tu &c.*

XXIX. Prima hinc loci & temporis circumstantia
se offert. Salvator enim has secundas lachrimas Hierosoly-
mis propinquus effudit, in descensu montis olivarum, qui
clivus sanctam urbem ingressuro superandus erat ὡς ἤγγι-
σεν ἰδὼν τὴν πόλιν. Ob vicinitatem scilicet Urbis in cacumine
montis oculorum sese aspectui ingerebat: Sanctus quip-
pe Lucas Act. i, 12. Olivarum montem itinere Sabbathi
Hierosolimis abesse scribit, quod quidem spatium à di-
versis diversimodè definitur. Iosephus lib. xx. Antiqq. c.
vi. §. 12. cum montem è regione urbis ad quintum abes-
se stadium affirmat. Stadium autem definiente Suida est
*μέτρον τὸ ἐλεγομένη μιλίαν. ἑπτὰ γὰρ ἡμισὸν στάδια ποιεῖσι μίλιον. τὸ
δὲ στάδιον ἔχει πλάτος χ'. ὅπερ δακτύλος 15' ἡ. e. Est (stadium) pars
quaedam spatij, quod dicitur milliare. Septem enim Stadia cum
dimidiis*

*dimidiato faciunt milliare. Habet vero stadium pedes DC. Pes
 vero digitos XVI. Herodotus in lib. 11. Hist. quem Euterpe
 inscripsit, pag. m. 202. interprete Laurentio Valla, inquit:
 Centum justis passus sunt stadium unum, sex (passus) jugerum,
 passus mensura sex pedum, s. IV, cubitorum; Pes autem IV. pal-
 morum, cubitus vero VI. palmorum. Dilucidum paulo quam-
 vis diversè Tremellius: Iter, inquit, quod apud Hebræos
 Sabbato emetiri ex veterum traditione concessum est, hic defi-
 nitur, esse STADIORVM CRICITER VII. STADIVM autem
 sciunt omnes CXXIV PASSVS continere, atque octavam milliariis
 Italici partem. Disertè itaque Syrus Paraphrastes docet; Iter
 Sabbati ultra milliare unum non excedere: Quam sententi-
 am Hebræi clarius etiam explicant, atque confirmant in Talmude
 tr. i. ערוכך c. IV. Vulgò tradunt, spacium quod emetiri lice-
 bat die Sabbati fuisse bis mille cubitorum. Cubitum autem me-
 tiuntur palmis minoribus, quos Græci vocant παλαιστίν, quo-
 rum quilibet continet IV. pollices: sex autem simul, cubitum u-
 num efficiunt. Cubitus passum minorem Constituit qui Geome-
 trici pars est media. Unde necessario colligitur Sabbati iter
 duobus quidem mille passibus definiti, sed minoribus, qui milli-
 are unum duntaxat conficiant. Hæc Tremellius. Carolus
 Sigonius lib. v. de Rep. Heb. cap. ult. de δευτερώσει, sive tra-
 ditionibus Phariseorum differens super h. l. Eucharium
 citat his verbis: Sabbati iter significare mille passus: quia
 Sabbato usque ad montem olivæ ire Judæis licuerit, vel certè
 sicubi fuissent; tanto spacio deambulandi licentiam præsumpse-
 rint. Posterior mille tantum passibus sabbati iter definit,
 cum Tremellius duo passuum millia deambulare conces-
 sum fuisse dixerit, à quo tamen Sigonius non abit, quod
 hic majores h. e. Mathematicos, ille minores & judæis
 usitatos passus sive cubitos intelligat. Conciliari hi cum
 Iosepho possunt, quod hic definiendo olivatum montis*

ab Hierosolyma distantiam certo & rotundo numero pro majori utatur, nec de investigando excessu multum sollicitus fuerit: illi vero Hebræorum testimoniis innixi, Paulo ad veritatem propius accesserint. Ex adverso ergo nec adeo procul ab Hierosolymorum urbe Dominus noster in secula benedictus intuens civitatem lachrymatus est.

XXX. Temporis circumstantiam quod concernit flevit die quinto ante Pascha cui se Salvator noster ultima vice corpore aspectabili sistere tq. Sionis Filiæ Regem cuius manu infernales copix collapsuræ, & tq. Sacerdotis cuius proprio corpore oblato, & sanguine suo justissimus æterni Patris furor placandus & hominibus reconciliandus esset; Universoque hominum generi ceu unicum humanæ salutis vindicem publicè ostendere volebat. Et jam quidem dudum stupendis miraculis, supra naturæ vim fanatis ac depullis morbis ejectis dæmoniis insana rabie frementibus, ac indignantibus, inque vitam revocatis defunctis se naturæ totius Architectum ac Dominum, inferni debellatorem, mortis victorem & Dæmonum percussorem ostenderat; nec eam ob causam immerito faustis vocibus exceptus subjectisque vestibus, & sparsis per viam palmæ frondibus Rex benedictus salutabatur, celebrique pompa stipatus augusta ad penetralia ad sanctæ Sionis templum deducebatur, adversariis licet agre ferentibus ac obstupentibus, de quo sic Lucas d. l. v. 38 ἐγχοῦσι τὸ δ' αὐτῆς ἤδη πρὸς τῆ κασαβάσει τῆ ὄρυς τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεόν φωνῆ μεγάλῃ πρὸς πάντων, ὧν εἶδον δυνάμενον, λέγοντες· εὐλογητὸς ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐρανοῖς, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις

ubi obiter observa Lucam non exprimere vocem ὁσιανῆ ἀ reliquis Evangelistis expresse positam, Matth. xxi, 9

Marc.

Marc. xi. 10. Joh. xii. 13. Rationem Caphio r. de
verbo mirif. c. xi, (ubi plura ex novo Testamento spha-
mata notat) hanc reddit. Cum reliqui Evangelistæ cor-
ruptè ex Ps. cxix. vocent מְשִׁיחַ מַלְכֵנוּ transcripserint, ma-
leque Græca indole *ωσαυα* pronunciaverint, quod fortas-
se genium satis familiarem sibi non reddiderint; Lucam
quippe Græcum natione, Græcâque eruditione insignem
maluisse rem ipsam vel sensum Græca paraphrasi trans-
scribere, quam corrupte scribendo infidelibus Iudæis aut
Imperitis Ethnicis sanctum Evangelium ridendum pro-
pinare. Sed vereor, ne hoc cum injuria Evangelistarum
sit dictum. Itaque hinc rationi nolim subscribere. Sanctus
Iohannes, qui postremus omnium Evangelium suum scri-
psit; faustis acclamationibus & exserta voce Hosanna
Christum exceptum esse à populo scribit l. c. v, iv. seq.
*Multa, inquit, turba que venerat ad festum, cum audissent
quod venerit Jesus Hierosolyman, acceperunt ramos palmarum
& obviam ei processerunt, & clamabant ωσαυα Benedictus, qui
venit in nomine Domini, Rex Israel. Testificabatur ergo tur-
ba que erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento,
& suscitavit eum à mortuis. Inter medios hos populi &
piorum discipulorum applausus, dum salutatur ac be-
nedicitur urbem respicit ac plorat.*

XXXI. Causam hujus fletus Christi notat Evange-
lista dicens: *ιδὼν τὴν πόλιν ἐκλαυσεν ἑαυτὴν* videns civitatem
flevit super eam: urbis nomine & ipsam & incolas intelli-
gens: hujus quippe aspectus tamen doloris materiam
Sancto Redemptori nostro suppeditat, ut inter lata jubila
& summos quibus afficiebatur honoris titulos, in lachry-
mas solveretur. Observabatur enim omniscientiæ ejus o-
culis horrenda Hierosolymitani populi clades & terribi-
simum urbis excidium enormibus incolarū flagitiis de-

cretum. Refert hanc causam ipse Servator dicens: *Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui valle, & cingent te, & coangustabunt te undique, & solo equabunt te, & filios tuos in te, & non relinquent in te lapidem super lapidem.* Undique ex aspectu urbis lachrymarum Causa & tristitiæ materies sese obtulit.

XXXII. Vrbs toto terrarum orbe nobilissima erat & celebratissima, quâ, ætatem si spectes, nihil antiquius: à Iebusitis enim Abrahami jam ævo Iebus vocabatur, si conditores, nihil nobilius, Reges enim potentissimos, & ad dam Deo charos habuerat: quippe quam David Iebusæis ademptam operibus pulcherrimis & stupendis adornaverat, & ejus Filius Salomo duobus magnificentissimis xx annos toto ferme Palæstina opus faciente extractis ædificiis Templo & Regia auxerat; si structuram, nihil admirabilius: exsplendenti enim & candido marmore constructa fere omnia erant. Si ædificia, nihil decentius, nihil juxta vocis & partes urbis artificiosius tanquam una essent privatorum contignatio, positum erat, magnatum vero ædes & celsitudine molis & dignitate structuræ & firmitate materiæ, (ex marmore enim pleræque puro) admirationi erant, ut quid primum in iis admirari oporteret, dubitasses. Si situm & aëris temperiem, nihil hac urbe salubrius; montibus enim imposita erat, & civitatis sordibus occultos per meatus obductis ad salubritatem facta omnia erant, si incolas, nihil iis excellentius, quippe ex omnibus gentibus collecta manus erat, omnipotente Dei manu Ægypto educti quiq; multos jam annos sedem ejus terræ & imperium tenuerant. Si fortitudinem, nihil illis incolis animosius, acerrimos enim frequentissimè hostes depugnauerant & felicissime fuderant. Si bellandi artes, à
Deo

Deo ipso instructi & propugnati contra hostes prodierant,
& salutare dei, ipsi ociosi spectarant. Si religionem, soli
Hierosolimarum & Iudææ incolæ verum Deum agnosce-
bant, & allatis primitiis, donariis, Sacrificiis & Holocau-
stis colebant; si felicitatem, ipse Deus inter eos habita-
bat. Ps. xxci v. Hoc præside illic iudicia agebantur, justè
omnia gubernabantur, cujus sanctum nomen in templo
invocabatur, ad cujus monitum & responsa vias suas in-
formabant, cui omnes gentes ex omnibus terrarum par-
tibus dona ferentes supplicabant.

Vno verbo, vates sacer de eadem verè aciter.

Buchan.
Ps. xxxcvi.

Abramidarum ceteras vrbes supra

Dominus Sionis diligit

Portas, Sionis imminet quæ montium

Fundata Sanctis collibus.

Oprædicanda posteris seclis Sion

Beata mater urbium!

Tecumne Babylon audeat componere?

Tecumne Memphis insolens?

Præclara quamvis & Palestina & Tyrus

Iactet virorum robor:

Nihil ad Sionem fortibus factam viris

Favore tutam numinis.

Tantam urbis & antiquæ & firmissimæ, juxta ac pulcher-
rimæ gloriam respicienti majus præbere Salvatore gaudi-
um, quàm moerorem poterat: Quis enim tantum pul-
cherrimæ urbis splendorem non miretur? Quisve mar-
moreo illo, & aurato inter ebora distincto cælo non
gaudeat? Quæ ergo ratio ob quam Sanctus Sionis Rex
urbi suæ illachrimat? eam sequentibus verbis exponit:
Ὅτι εἰ ἔγνωσ καὶ σὺ καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην σὲ ἔειπεν ὁ
ἀκριβὴς διὰ τὸ ὄφθαλμῶν σου. Peccatorum veterno videlicet

Po.

oppressi in utramvis aurem securi dormiebant, nihil Numinis vindictam morati, nec de salute suâ solliciti.

XXXIII. Salvator solemni in urbem ingressu regem se-
comonstrabat Sionis & salutabatur, mox corporis sui san-
ctissima in ara crucis oblatione Sacerdotis opus exacturus,
jam cum lachrimis vaticinando clademq; suam urbi præ-
dicando Prophetã à Deo missũ sese testatur perfectissimeq;
has sui maneris partes obit. Primò enim populo improbi-
tatem suam exprobrat, quod veterum Prophetarum fere
primarium erat munus: *Clama, inquit Dominus ad Jesaiam*
cap. LIX, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & anun-
cia populo meo scelera eorum, & Domui Iacob peccata eorum.
Et ne metu periculi segnius hoc facerent, adduntur præ-
cepto minæ, *quod vacante Propheta pereuntis impij sangui-*
nem de manu ejus requirere dominus velit. Exech. III. 17.
Sanctus verò Salvator noster se à Domino missum dicit.
Ies. XLI, I. *cui Dominus in ore verbum suum posuisse, ac si quis*
isdem auscultare noluerit se ultorem dicit fore Deut. XI IX.
17. Ut ergo veteres illi SS. Prophetæ castigandis audito-
rum criminibus plurimum operæ suæ tribuerant; Ita à
patre in orbem missus Propheta cum primis ob peccata
homines objurgat, Et hic quidem, inquit: *si scires &*
tu etiam in hac die tuæ ea que ad pacem tuam! Quibus ver-
bis etsi desperatam judæorum improbitatem, perditamq;
securitatem incusari dubium non sit, tamen nihilominus
inter interpretes de eorum sensu dissidium est.

XXXIV. Cajetanus enim & Iansenius perfectum
Christi verborum sensum, nec quicquam his addendum
esse censent; alii ellipticam orationem & obmœrorem ab-
ruptum sensum, additis quibusdam præ mœrore omis-
sis, complendum esse censent. Illi (referente B. Ger-
hardo Harmon. Evang. cap. CXLV.) I. Particulam *et* in
sensu

sensu optandi exponunt, *O si, vel utinam scires!* id enim frequenter usu venit, ut Odyss.

Εἰ γὰρ ἐμοὶ ἰόσσην δὲ θεοὶ δύναιεν ἄρα θεῖον, γ.
Utinam mihi tantam Dii facultatem adderent! Et apud Lucianum in Caucaso: *εἰ γὰρ ἕποιτο ταῦτα. utinam hæc fierent!* Eo sensu usurpatur à LXX. pro 17 Iosua VII. 7. *εἰ καταμείναμεν, utinam mansissemus!* 2. Syrum adhibuisse pro ei particulam 178 quæ est ab Hebr. 17 3. Non nisi necessitate urgente licere dicunt extrinsecus supplementa arcessere: alias enim hæreticis quidvis licere sacris textibus inserere, proque lubitu etiam clarissima depravare. 4. Hieronymum Comm. in Es. xxix, 59. It. Mich. ii, & Theophylactum in cap. xix. Lucæ ita exponere, quando citantes hæc verba nihil ijs de suo addunt.

XXXV. Ast altera sententia sine dubio verior est, quæ sermo hic defectivus esse creditur, quod, ut Euthymius censet, præ affectus vehementia flentes verba soleant interrompere. Duo enim hic gravissimi in Domino affectus concurrunt, indignatio simul & commiseratio. Illa damnabilem judæorum securitatem detestatur, hac miserandum urbis exidium acerbissimè fert. Cui sententiæ Budæus subscribens, *orationem hanc defectivam esse hominis partim miserantis interitum, partim perfidiam ac contumaciam exprobrantis* affirmat.

XXXVI. Rationes alterius sententiæ quod attinet, ex tantæ non sunt, ut nostram propterea sententiam deferamus. Nam 1. nihil nobis Hieronymi vel Theophylacti sententia præjudicat, qui nec de interpretatione huius loci agunt sed ex accidenti tantum allegant; nec ipsi quoque tantum sibi autoritatis tribuunt, ut convenientiori interpretationi locum cedere nolint, Nec 2. hæ-

D

reticis

tericis aliquam ad depravandum locum licentiam damus: verba enim ipsa ut sonant, & ut formaliter significant accipimus: quin 3. necessitate adacti aliquid, non alienum, sed quod & sensui Spiritus S. & verborum conveniat, subintelligendum censemus, quod præ dolore & indignatione Dominus effatus non sit, sine quo tamen sensus imperfectior erit. Ast 4. majus ex altera sententia periculum impendet, quando in optandi significatione particulam *si* accipi volunt: Quamvis enim apud quosdam profanos scriptores, & in ipso Veteri Testamento commode interdum sic exponi possit, nondum tamen hic loci pariter sumendum, sequitur: cum tali sensu nunquam ferè apud Evangelistas occurrit.

XXXVII. Porro Salvator ut fidelis Propheta judæis emendationem suadet, & ni vitam corrigant, supplicium denunciat. Hic mos Sanctorum V. T. prophetarum constans fuit. Moses omnibus antiquior, in populi sui perfidiam prius investus, calamitatem ipsis incygnè suo prædicit, *Deum inquit, qui te genuit reliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui (Quare inquit Dominus) Congregabo super eos mala, & sagittas meas implebo in illis — gens absque consilio & sine prudentia. Vinam sapienterent, & intelligerent, & novissima præviderent.* Quanta vero opera suis conversionem Iesaias suadere connititur: magis enim tauris pariter & asinis desidere dicit. *Cognovit, inquit, bos possessorem suum, asinus præsepe Domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit:* Inde minas adjungens pergit: *Va genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam filii sceleratis* Poenas autem cap. II, eloquens, *Ecce inquit, Dominator Dominus Exercituum auferet à Ierusalem & à Iudæa*
vali.

*validum & fortem, omne robur panis & omne robur aquæ,
fortem & virum bellatorem. Idem labor Ieremiam &
reliquos fatigavit. vid. Jer. VII. 3. c. IV. 1. & alibi pas-
sim. Ad eundem modum Sanctus Propheta celo mis-
sus conversionem laudet & exitium certò futurum mi-
natur, quando ait: Si & tu scires etiam hoc tempore tuo
(peccatorum tuorum gravitatem & quæ tibi ob eandem
à tergo pericula instent.) etiam in hoc tempore, (quo
tibi etiamnum gratiæ janua patet) quæreres profecto &
provideres ad pacem & salutem tuam, tum secularem, tum
aternam qua conferrent. At hæc abscondita sunt ab oculis
tuis, ita excœcata es malitia, ut licet ea me vate frequenter
audieris, obstructas nihilominus aures, & corruptos ma-
litia sensus habes, uti in omne scelus haud retinenda ru-
as. Verum enim verò nimis serò dolebis, cum te super-
venient dies, quibus inimici tui circumdabunt te, & coangu-
stabunt te undique, & ad terram prosternent, te & filios tuos,
qui in te sunt, &c.*

XXXIIX. Adduntur vaticinio & prophetiæ conci-
oni lachrymæ, quibus ad cogitandum & plotandum in-
stans periculum, securos permoveat & excitet. Imita-
tur & in hoc Dominus veterum Prophetarum morem,
qui inter concionandum auditorum terribilia fata co-
gitantes medios sermones lacrymis abruperunt.

Vallent plura loqui, successu sed caret usus:

Credebant voces fundere, ludus erat.

Iesaias imminentem Valli visionis (i. e. Jerusalem) à Baby-
loniis tristem calamitatem perpendens, & auditoribus
annuncians, non sine acerrima animi consternatione &
populi motu exclamat: *Dixi recedite à me, amarè flebo!
nolite incumbere ut solemini me super vastitate populi mei.*

*Dies enim interfectionis & conculcationis & fletuum à Domi-
no Deo Exercituum in Valla visionis. Nec sine lachrymis
Ieremias populo hæc concionatus est, cap. XIII. 16. Date
Domino Deo vestro gloriam, ante quam contenebrascat, &
effendant pedes vestri. Quod si hoc non audieritis, IN AB-
SCONDITO PLORABIT ANIMA MEA à facie superbia:
PLORANS PLORABIT ET EDUCET OCULVS MEVS LA-
CHRYMAM, quia captus est grex Domini. Clarius idem
in threnis: c. II, Defecerunt præ lachrymis oculi mei, con-
turbata sunt viscera mea: effusum est in terra jecur meum super
contritionem filia populi mei. Eam enim ob causam in cap.
IX. v. 1. fontem aquarum oculis suis optat. Quis dabit inqui-
ens, capiti meo aquam? & oculis meis fontem lacrymarum?
ET PLORABO DIE AC NOCTE interfectos populi mei. Sci-
licet minus moventur securi: comminationibus prophe-
tarum, nisi ipsi magnitudine mali terreri contestentur.
Ea concionum consuetudine post prophetas usi etiam
sunt Apostoli. Paulus non desit tribus annis noctu pa-
riter ac die auditores suos (Ephesios) cum lacrymis hor-
tari, Act. XX, 31. Et v. 19. Vos scitis, ait, à prima die ingres-
sus mei in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim
serviens Domini cum omni humilitate & lacrymis. Nec
minus primitivæ Christianæ Ecclesiæ patribus ea consue-
tudo fuit. S. Ambrosius omnium lapsorum confessionibus
commiseratus, propriis lachrymis contritionem & veræ
pœnitentiæ lachrymas, quibus solis futuræ iræ incendia
extinguerentur, edocuit. His omnibus Propheta Do-
ctor & Pontifex noster, potens verbis & virtutibus co-
ram Deo & omni mundo, copioso lacrymarum flumine
tantum antecellit, quantum in ipso ardentior populi
sui *συζητή* & cum illorum damnis gravior *αυπάθεια* fuit.*

XXXIX

XXXIX. Ejus ominosa lachrymarum concio i. futu-
ros urbis & populi casus, velut tanti luctus causam ex-
plicat, nimirum, *venient in te dies & circumdabunt te i-
nimici tui vallo, & angustabunt te undiquaque & solo equa-
bunt te & filios tuos in te* 2. Causa mali tanti additur, im-
pietas, & damnanda securitas.

LX. Id vaticinium Domini, perdurante judæo-
rum improbitate impletum est, XL post sublatum in Cœ-
los Redemptorem nostrum, cum sub Paschatis festum quo,
non omnis solum judæa, sed ex omnibus fere terrarum
finibus innumerabilis multitudo, ad sacra Hierosolymis
obeunda confluxerat, Romanus exercitus Fl. Vespasia-
no & filio ejus Tito ducibus, urbem obsidione claude-
ret, cum juxta prædictionem Domini incolæ & omnis con-
gregata multitudo omnibus partibus miserrimè afflige-
rentur. Primam quidem misera civitas afflictionem à
filiis suis, libertatis suæ, uti jactabant, defensoribus ex-
perta est: Nam cum nondum à Romanis obsideretur, a-
liquot sediticorum millia tanquam ad defensionem e-
jus urbem irruebant ingressique tyrannidem ac populi
cædes exercebant & rapinas, tantasque ab iisdem civi-
tas passa est injurias, quanta nec Romanorum, licet ho-
stium, justitiæ fuisset inferre, nec humanitatis postulare.
Nec enim crudelius unquam à Romanis passi sunt, quàm
seipsi tractarunt. Primus Patriæ proditor Iohannes fuit,
homo veneficus & fallax. Is cum suis Giscalæ præsidio
pulsus, ut in urbem venit, cultum Dei reformare cæ-
pit, depositisque sacrificis ordinarijs de infima plebe sa-
cerdotes sorte legit, Romanorum sacrificia repudiavit,
& cum sacrificantibus offerentes telis ad aram interfe-
cit. Graviter id ferente populo *seditiosi adversus ejus*

urbam Dei templum sibi castellum ac refugium fecere, sibiq;
Zelotarum nomen arripuere, tanquam bonarum professionum
(ut ait Josephus lib. iv. de bell. jud. c. 5.) amuli, ac non
qui pessimorum immanitatem superassent. Ananus verò
summus Pontifex de vocandis adversus sceleratos in
auxilium Romanis, congregato sacerdotum concilio,
consilium cepit. Quod cum per occultos interpretes se-
ditiosi resciscerent, Iohannes vehementi oratione ad-
stantes socios terruit, maximum, nisi advigilarent, immi-
nere periculum affirmans, qui brevi consilio capto, in
sui defensionem Idumæos vocarunt. Hi sub primum ad-
ventum clausis portis urbe sunt prohibiti, dolis verò
Zelotarum sub noctis tenebris & cœli tempestatibus in-
troduti, & quod natura ad cædes crudelissimi essent, ne-
mini pepercerunt: multos enim cognationem referentes, utq;
commune fanum reverentur, orantes, transfixerunt. Nullus
autem fugiendi locus, neque spes fuit: Circumventi ergo &
incerti quid agerent, in civitatem se præcipitaverunt. Istius
ergo noctis octo millia & quingentos mortuos dies invenit.
Nec tamen his Idumæorum ira satiata est. Sed versis in ci-
vitatem manibus, omnes domus diripere, quemcunque forte
invenissent, morti dedere. Et cetera quidem multitudinis
cædem supervacuum ducentes Pontifices pervestigaverunt,
quos statim comprehensos obruncarunt. Idumæis autem
urbe iterum emissis, Zelotæ cædes duplicarunt; unde mor-
tui per omnes vicos coacervati innumeri. Sepelienti-
bus autem suorum corpora impendit supplicium mor-
tis, statimque sepultura indiguit qui eam alteri præstitis-
set. Contra hos tertium sibi induxerant oppidani Si-
monem, ab Anano Pontifice Præfectura Aerabatanae
toparchiæ pulsum, viarum & opidorum prædonem. Is
cum

cum suis urbem ingressus moxque tam iis à quibus vocatus erat, quam contra quos venerat, inimicus factus, utrisque exdis sitientem animum ostendit. Mox trifariam divisit insidiatoribus, sanguine & caesorum cadaveribus opplecta sunt omnia. Hoc primum malum per civium viscera saevijt.

XLI. Hoc in secutum est alterum nempe *incendia* creberrima & saevissima. Iohannes enim & Simon concertantes, quoties alter pepulisset alterum, aedes frumenti, omniumque utensilium plenas, incendit, hoc modo contigit exuri unà ferè omnia ad victum necessaria.

XLI I. Hoc secum traxit tertium, reliquis omnibus multo saevius malum, *Famem*. Frumentariis enim domibus incensis, paulò minus omne frumentum absumtum est. Cum enim jam nulla superessent palam frumenta, milites domos scrutabantur. Direptis verò omnibus, Uxores viris, & filii parentibus, & matres cibum infantibus ex ipso ore rapuere, & marcescentibus inter manus nemo pepercit, Quin & ubique affuere qui ista edentibus eriperent. *Milites enim sicubi clausam domum vidissent, eos qui intus erant cibum capere suspicari, statim ruptis foribus irruere victumque jam contusum dentibus, ex gutture pane, faucibus strangulantes, revocare. Acerbissimi autem à militibus cruciatus excogitari, sunt dummodo alimenta reperirent; horrendaq; auditu quisque passus est in unius panis confessione.* Omnia denique dentibus necessitas subegit, cingula, calceamenta, coria scutis detracta, quin & sceni veteris laceramenta victu habita. Postremò mulier nobilis ac dives, fame ac iracundia in censa filiorum infantem lactentem occidit parteque cocta & absumta, reliquam irruentibus militibus objecit, utque comede-

comedere; neq; vel foeminâ molliores vel matre misericordiores essent hortata est. Quod factum tanto Titus imperator detestatus est odio, ut *nefandum scelus se ruina patriae oporturum dixerit, passurumque ut Sol, inspiceret civitatem, in quâ matres sic vescerentur negaverit.* Hæc mala intra urbem miseros affligerunt.

XLIII. Secuta est postmodum *Expugnatio* luctuosa & tristis: Urbis olim pulcherrimæ & firmissimæ ruina: Templi aureo cœlo patentis flammatio. In quod tot piorum Regum congesta donaria, tot annorum, tot populorum impensa, tot hominum ingeniosissimorum labores, tot denique artificum monumenta & gloria uno die interierunt. Plusquam quadraginta millia ex populo servati in exilium secessere. Quos verò suppliciis addictos in Cæsari triumphum captivos abduxerunt, eorum supra duo millia quingentos, cum Cæsareæ fratris sui natalem Cæsar ageret, partim cum bestiis pugnantes, partim igne cremati, alii inter se digladiantes occubere. Hæc populi sui mala cuncta Salvator prævidens, in ipso illo, loco, quo Romani postmodum castra posuerunt, prædixit ac deflevit.

XLIX. Supra omnia autem urbis & populum corporalia damna, maximè miserrimus tot hominum æternus interitus Dominum affecit, quos nullis hortationibus, nullis precibus nec minis ad meliorem mentem adduci posse perspiciebat. Nec defellit Dominum ratio. Tota enim civitas, postquam Salvatorem mundi infelici ligno suspensum interemisset adeò nefariis contaminata est impietatibus, ut Deus parcere etiam volens, tenere amplius manum nequerit. *Sacra omnia ludibrio habitæ, cædes virorum & fœminarum injuria proleudo habitæ.*

Addi

Addita beluinis voluptatibus sunt Sacrilegia. Ut scriptor harum rerum in culpabilis populi sui factorum testis Iosephus, affirmet: Putare se, si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terra devorandam fuisse civitatem, aut diluvio perituram, aut fulmen ac Sodomorum incendium passuram; multò enim magis impiam progeniem tulisse.

XLV. His omnibus malis quisquis Dominum ilachrymantem viderit; nemo facile Deum humanam salutem seriò curare, & assertam velle sine impietate negaverit: fortiter quippe hæc seriò dixisse Salvatorem testatur. Quando se filios Hierusalem congregare voluisse, ut gallina pullos vocare sub alas solet; Sed eos noluisse, protestatur. Matth. xxiv. Quod si enim quis rectè hæc reputet (Dicam cum Iosepho lib. vii. de bell. c. xii.) profectò inveniet. Deum quidem hominibus consulere, modisque omnibus premonstrare, quæ sint eorum generi salutaria: ipsos autem ob dementiam suam malis voluntariis interire.

XLVI. Fuere tamen qui has Domini nostri Lachrymas in dubium vocarunt: Nam Epiphanius in Anco-rato. (pag. 482. Gr. pag. 954. Lat. edit.) orthodoxos quosdam hoc olim errore aspersos fuisse, & ad suos sensus sacrum textum corrigentes verbum ἐκλαυσε Græco textu expunxisse, refert. οἱ ὀρθόδοξοι, inquit, ἀφειλαστο τὸ ῥητόν (ἐκλαυσεν) φοβηθέντες καὶ μὴ νοήσαντες τὸ τέλος, καὶ τὸ ἰχθυόσθαι. Cui quidem temerariæ correctioni idem rectè opponit antiquissima exemplaria, quæ ἀδιόρθωτα ἀνίγγραφα ipse vocat haberi, quæ illam correctionem non sustineant. Nec audiendi quoque sunt illi quamvis pii & docti à B. Chemnizio audiant, qui in dignum putarunt persona Filii Dei ἀδημονεῖν, tantaque consternatione angī, ut præ dolore lachrymetur. Quamvis enim hæc lapsus poenæ,

E

ca-

cætera naturales infirmitatis, in *θεάνθρωπον* propriè non cadant, nostræ tamen misertus miserix *sponte* in se eas suscepit quibus alias, uti humana natura non assumta, carere potuisset.

3

XLVII. Ultima suas lachrimas Salvator noster in arâ crucis effudit: de quibus Apostolus Heb. v. 7. loquitur dum æternum & inculpatum Sacerdotem nostrum *in die carnis sue preces & suppliciones μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς ἢ δακρύων* Deo Patri obtulisse dicit. Quamvis autem diversis locis ac temporibus Dominum lachrymatum hætenus viderimus, nec in summis horti Gethsemane angoribus sine lachrymis luctatum fuisse verosimile sit, digitum tamen Apostolus in clamorem illum intendit, quo in cruce post trium horarum tenebras à Deo Patre se derelictum querulans *Φωνὴ μεγάλη ἀνεβώησεν: Deus meus, Deus meus. Quare me dereliquisti.* Et hisce quidem verbis ferventissimas lachrymas fuisse conjunctas, ex Ps. xxii. 2. Unde preces & clamorem suum Salvator transfumfit confirmatur: Sic enim Propheta: Sancti Messix personam gerens ibidem: *רחוק מישועתי דברי שִׁנְתִּי* *Procul à Salute verba rugitus (ploratus) mei: vox quippe הַנֶּשֶׁב* Quamvis propria sit leonum, hîc tamen pro ploratu & lacrymabilibus lamentis accipiendum aliis è locis apparet. Sanè Rex Propheta præ cordis angore & conscientix tormentis se rugire conqueritur Ps. xxxiix, 9. & Ps. xxxii, cum tacens peccatorum pondere premeretur *quotidianis rugitibus suis sibi ossa exaruisse* conqueritur. Quæ loca de gemitibus dolentiumque clamoribus accipienda docet *ὁ πᾶν* Salomon Glassius Rhet. Sac. tit. de Metaph. tr. i. cap. xi. p. m. 321. Itaque in cruce Filii Dei preces ac rugitum comitatum fuit ingens lachrymarum agmen.

XLIX.

XLIIIX. Causam huius ultimi flectus sui pandit Salvator his verbis: אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי לְעַרְוֹ עֲזַבְתָּנִי Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?

XLIX. Causas, quare Salvator à Deo se derelictum queratur diversi diversas assignant. Leo in Serm. xvi. de Pass. *Christus*, inquit *interrogat*, cur pati metuens *Caro non fuerit ex audita*, & cum instante passione diceret: *si possibile est, transeat à me calix iste factum hoc non fuerit?* Theophylacti sententia est. *Christum istis verbis ostendere, naturam suam humanam à morte abhorre.* Alii ad contestandam innocentiam suam Christum hæc prolocutum existimant. Nec desunt, qui cum sub persona totius humani generis ea querimonia uti crediderunt. Nazianzenus Orat. i. te Fil. ἄγε ἰσοῦ ἰὸ νῦν ἐπεὶ. Basiliius *Clamare se derelictum, qui derelinqui non potest, quia multa membrorum suorum ad tantam tribulationem erant perventura, ut à Deo derelicti penitus viderentur, quorum personam ille gerebat.*

L. Salvator autem seipsum explicans in hoc à Deo se derelictum ostendit, quod ex summis angustiis, & mediis inferni cruciatibus, & hostium insultationibus non ita miraculosè eriperetur, uti sancti olim patriarchæ, populus Israeliticus, & Prophetæ ex corporalibus ærumnis crepti fuerunt; nec vitæ consolationis aliquam particulam percipere daretur: hinc *Patres inquit nostri in te sperarunt. Sperarunt, & liberasti eos. Ego vero vermis sum & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis &c.* Fuerunt ergo illæ in cruce patientis lachrymæ, cum ab externis corporis cruciatibus, impiorum ludificationibus & opprobriis, tum ab internis animæ dirissimis tormentis; quippe cui omnis mundi peccatorum, vatis rupibus gravior moles incumbens, stygiaq; incensore rabie

furor, velut agmine facto simul afflicti, cruorem membris, lachrimas oculis largiter exprimebant.

LI. Non tolerandus h. l. est Calvinus, qui in Harmon. Evang. ad cap. xxvii. Matth. insigniter blasphemus Redemptorem nostrum *in Cruce desperationis vocem edidisse audacter asserit, quando clamavit Deus, Deus meus, quare me dereliquisti? Videmus, inquit ibi, Christum ex omni parte sic vexatum fuisse, ut desperatione obrutus, ab invocando Deo abstinere, quod erat saluti renunciare.* Rationem (ut vult Becanus, Manual. controv. lib. iii. c. ii. Q. ii, §. i.) alibi assignat; *Qui nimirum Christus sustinebat personam omnium nostrum, qui propter peccata aeternae damnationi eramus obnoxii, E. debeat persolvere omnes poenas homini damnato debitas, inter quas est desperatio.* Locum addit ex lib. ii. institut. Cap. xvi, §. 10.

LII. Quod si eam rationem Calvinus pro sua sententia militare credit, aperte fallitur. Non enim desperatio, ut sic Poena est, sed peccatum omnium peccatorum maximū quod nullis aeternorum temporum seculis remittitur; nā qui desperat, gratia Dei & paternā ejus clementiā abnegat nec minus in aeternum Deum ac suam salutem injurius est. Absit autem in Filium Dei vel minimum peccatum unquam cadere, cujus cum nemo unquam arguere cum potuerit, Ioh. iix. Absit immaculatū Dei agnum qui omnis mundi peccata sustulit, ullius criminis reum agi aut convinci: Nostrum enim Pontificem oportuit esse Sanctum, impollutum, segregatum à peccatoribus, cui non opus sit pro suis dilectis hostias offerre, deinde pro populi. Semel enim hoc fecit (pro populo) se offerendo. Heb. vii, 26, 27. Satis verò Calvini crassus hic error est, quē Christus ipse redarguit: quando in exquisitissimis suis cruciatibus, Deū Patrem & Deum suum appellat. *Deus, inquit, Deus meus*
quare

quare me derelinquisti? Nec spem deponit, nec despera-
bundus ab oratione cessat, sed præsens Dei auxilium spe-
rat, patremq; sibi præsentissimum credit, ut ex Ps. xxii, v.
20, 21. & Ioh. xvi, 32. evidenter patet, adeoque fortiores
preces cum clamore valido & lachrymis offert, donec
pro dignitate sua ex auditus est. Heb. V. 7. vitæque spiri-
tum ultima invocatione Patri suo commendavit: Nemo
vero desperans Deum *Patrem suum* compellat, aut ejus
auxilium eam *παρρησία* petit; sed ut hostem, & iratum
judicem reformidat & averfatur.

LIII. — Constante autem Domini lachrymæ refel-
lunt Manichæos & antiquos hæreticos, qui Christum
κατὰ δόκησιν tantum sine vero corpore apparuisse, neque
verè passum impudenter asseruerunt. Veri enim & ho-
minum proprii affectus hominis naturam certò evin-
cunt. Hominis lachrymæ non nisi ab homine fluunt.
Dicitur quidem Phil. i i, 7. *Ἐν ἡμέρῃ* Dominus ut homo
reperitus: Sed nec *τὸ ἡῆμα* nec totus ille locus, spectrum
fuisse dominum nostrum docet, nec de putativa quadam
ejus obedientiâ loquitur: Namque malè sic consultum
nobis foret. Ut enim rectissimè Irenæus: *Si in Phantas-*
mate accidit, & non revera Christus fecit, quicquid fecit &
passus est, in opere Redemptionis: mors autem Christi est ju-
stificatio & vita peccatoris, & habemus redemptionem per
sanguinem ejus: Putativè quoque, non in veritate, redempti-
sumus, & pro vitâ aternâ, quam speramus, spectrum vitæ no-
bis objicietur. Sed vox *ἡῆμα* ibi loci de externa Christi
conversazione accipitur. Cum enim statim à nativitate
divinam majestatem suam ostendere potuisset, quod in
transfiguratione & post resurrectione fecit, dum nul-
las infirmitates humanas amplius sensit; se tamen exi-

passivit, & sicut substantiam nostram assumpsit, voluit etiam nobis in infirmitatibus, quibus ob peccatum premimur assimilari, ideoque inventus est *χρησάς* i. e. affectibus, gestibus & totius vitæ actionibus, ut quilibet alius ex medio hominum.

LIV. Nec audiendi sunt, non multò sanè meliores, si non æquè impii; qui Dominum nostrum verè quidem passum, ejusque corpus verè quidem ab interficientibus, sine tamen ejus sensu peremptum dixerunt; fingentes, quod *sicuti telum aëra non sentientem ferit, ita scurica corona, aliaque tormenti genera Christi corpus haud sentiens lacerarint.* Nemo sane vir bonus haud dolens doloris lachrymas fingit, nec dolorem mentietur veritatis fons, & ipsa veritas. Quod si reatus nostros pensare, nostrasque ipsum ferre oportuit pœnas, doloris & lachrymarum experti esse non licuit.

LV. Fideles de plenariâ pro peccatis suis, Christi satisfactione, præter cætera ex ipsius lachrymis certissimi sunt. *Redemit enim Ecclesiam suo sanguine Deus,* sed non sine lachrymis, quales nos alias ob admissa crimina æternis ignibus affligendi igneas eramus futuri. Verè Dei Filius nostros languores tulit & in se dolores nostros recepit Ies. LIII, 5 quibus universis compassus & illachrymatus nos exoneravit. Nostram ex primo peccato miseriam amici funere planxit, ideoque corporis nostri mortem deflevit: Deinde passus in cruce, in vitæ felicioris aditum commutavit. Urbis impietati & pœnis compassus, impœnitentium quoque pœnis & suppliciis affectus est, nostræque mentis oculos hoc tanquam collyrio illevit, & quæ nobis à tergo instant, pericula cernere, & candido olim cœlo recipiendos scelerum turpium pœnitere

nitere docuit. Denique in ultimo crucis supplicio à Pa-
tre suo se derelictum clamat: quòd nos prævaricati cum
deseruerimus: ut in gratiam adoptionis æternæ post li-
miniò assereremur. Verbo:

Ipsè suis lacrimis divino ex corde profectis

Æterna peperit risus & gaudia vite.

Quare B. L. si Christianus est; plenissimis tui Redempto-
ris lacrimis attende, ut quanto precio redemptus sis,
æmetis; æstima lacrimas in æstimabiles, ut ei gratus
sis: gratus esto: ut peccata vites; vita, ut salutiferâ
fide in ipsum credas: Crede ut bene agas: benè age
ut salveris in æternum.

Fiat. Fiat.

Nil valet in Sacris nostræ rationis a-
cumen,
Cœcutit ratio, sensa stuporq̄ue
tenet.

Tu, Küderlingi, solidâ haud ignobilis arte
Iam *Lachrymas Christi* dexteritate probas.
impi-

Impiger ascendis cathedram. Quæ præmia
laudis

Inde feres? meritis *Iulia* digna dabit.

Hos igitur doctos meritò *Tibi* gratulor ausus,
Utque ferant laudem & commoda multa
precor.

*Amicissimo suo Jacobo Küderlingio
jam abiturienti*

*felix faustumque iter apprecans
αυτοχεδιασι gratulab.
apposuit*

M. Andreas Bötticher / P. C.
Scholæ Ostervv. p. t. Rector.

---

*Sphalmata omnia typographica festinans vix Argus
observet: quare potiora in hac dissertatione B. L. sic emendes:
Th. 10. & δαυροχέειν th. 12. lin. ult. tristitia Th. 13. facile est.
pro Glandulas aequas l. duas th. 27. in fronte secunda pag. l.
intelligitur th. 28. ἐπ' αὐτῆ. הוֹשַׁע־נָה th. 31. πόλι. 32. ab au-
ctis. ead. pro allatis. l. Oblatis ead. Hierosolymorum. Ead. pro
pter l. suaviter Ead. foribus. factam viris.*

Th: 780

ULB Halle
002 500 698

3

Sb.

VD 17

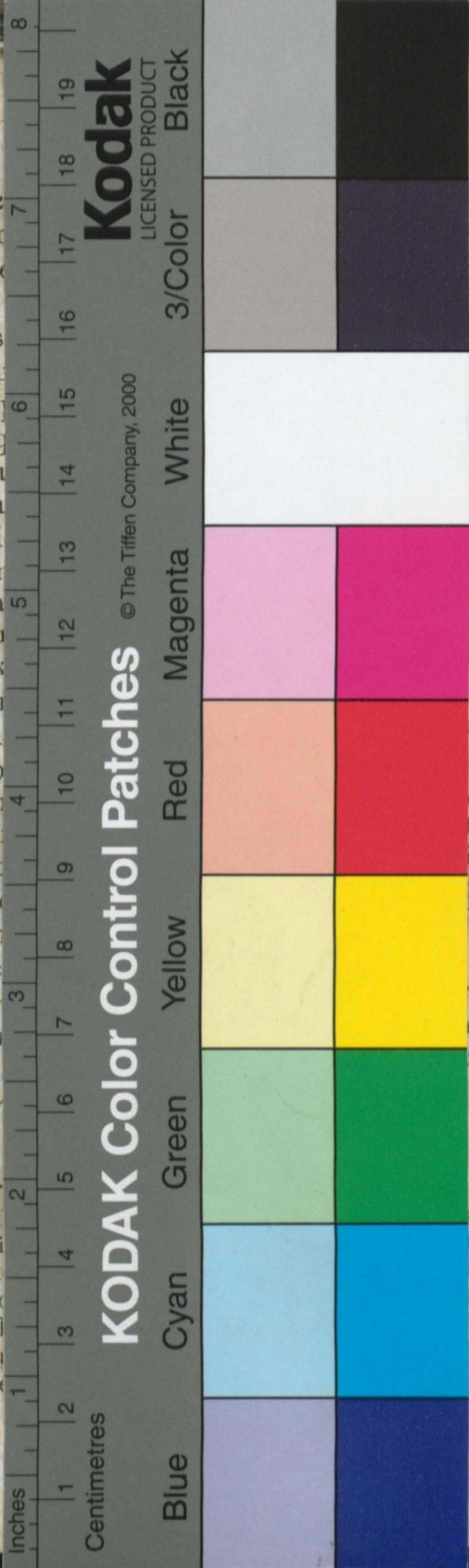
n. C.

ἔκ ἡμῶν ἐκ
 grammatic
 series tale
 ἡμῶν ἐκεῖ,
 accuratius
 mur, Iesu
 pter discip
 thaniae, q
 metuendu
 retur, qu
 terpretati
 persuasior
 Iesum, a
 Lazari p
 tam prox
 modum
 calculum
 duco exp
 eventu n
 Dei (sua
 illa fiduc
 ligi fiduc
 vino eun
 χαίρω etc
 quod, n
 iam mor
 zaro fid
 mea per

14) V
 tel
 isti
 au
 me
 iill
 qu
 ple
 si

traiectionem inesse
 arum indoles atque
 καὶ χαίρω, ὅτι ἔκ
 in sententia Christi
 ent. p. 559.) sequa-
 mandus est, se pro-
 ente non fuerit Be-
 niem obiisset, omnino
 m fiducia labefacta-
 ri. Qua quidem in-
 ristī v. 15. obvium
 conciliare voluit, qua
 ante, neque obitum
 isdem reditus in vi-
 dicat. Sed quemad-
 ic persuasioni meum
 5. alio plane sensu
 Iesus supra v. 4. de
 ad dignitatem filii
 taturō monuerat, sub
 innuat, rectius intel-
 pritate et auxilio di-
 ententiam effati: καὶ
 Vestra causa laetor,
 thaniae, quum, illo
 at, resuscitando La-
 m (vestram de δοξα
 14). Praecipue vero
 ad

(si recte eius verba in-
 acto insigni cogitasse ex-
 rus esset, quam de alio
 lo, quod, etsi nemo eum
 men, amicum diem ob-
 possit nuntiare. In illa
 m supra commendavimus,
 limum male habet, quod,
 ecta, Iesus ita haec pro-
 nun-

